

KÖNYVTÁR ÉS NYELVTANULÁS

Egy előadássorozat tanulságai

2004 október végén és november elején Keszthelyen, Nagykanizsán, Zalaegerszegen előadássorozatot szervezett a Deák Ferenc Megyei Könyvtár és az MKE Zala megyei szervezete „*a nyelvtanulás, nyelvtanítás és a könyvtár*” témakörben. Az előadássorozat egyik előadójaként a zalai cigányság olvasáskultúrájáról és a cigány nyelv ápolásáról beszéltem mindhárom alkalommal. Végighallgatva előadó kollégáimat, beszélgetve velük az előadásokat követően érdekes, újszerű felvetésekre, markánsra váló jelenségekre lettem figyelmes. Ezeket osztom meg veletek, kollégákkal hogy beszéljünk róluk, hogy pontosabban fogalmazhassuk meg kételyeinket és kérdéseinket, vagy épp a nyelvápolás terén ránk váró feladatokat. Nem más tehát írásom, mint egy olvasata, jegyzete a konferencia-körútnak.

1. *Cél vagy eszköz?*

A nyelvtanulás, nyelvtanítás az előadássorozaton kétféle értelemben is megjelent. A British Council és a Goethe Institut, mint két nagy régiókra ható, de végeredményben “nemzeti”, az angol és a német kultúrát közvetítő, és terjesztő világméretű intézményhálózat az angol és német nyelv (nyelvek) tanításában a kultúraterjesztés eszközt látják, s ezért a nyelvtanítás során felhasznált szövegek tartalmára is ügyelnek. Esetükben tehát nemcsak a nyelvoktatás, hanem az angol- és német nyelvű törzsgyűjtemények működése is fontos. De a nyelv nem csak így válik eszközzé, hanem a demokratikus kulturális szokások terjesztését is segíti (természetesen e szokások szükségesek a német és angolszász kultúra terjesztéséhez). Ez a szerep a *demokratizálódó* Magyarországon, Közép-Európában eltűnőben van - s ez a külhoni, jórészt a nyugat-európai kormányzati támogatások csökkenését eredményezi mindkét intézetnél.

A nyelvoktatás azonban lehet cél is, melyet a könyvtár támogathat. A nyelvi felkészítést szolgáló, megfelelő irodalom nem jelenhet meg a könyvtárban az országos és a helyi nyelvi oktató központokkal való jó kapcsolat nélkül, hiszen e központok ma már pontosan megadják az általuk használt dokumentumbázist. A könyvtár csak úgy maradhat szereplője a nyelvoktatásnak, ha ezek a dokumentumok megtalálhatók polcain s ha a nyelvoktató intézmények partnert látnak benne, partnert, ahova elküldhetik a tanulókat. A helyi oktatóhelyekkel nehéz közös nevezőre jutni, mert az oktatóhely nem szívesen mond le az általa terjesztett segédanyagokból befolyó jövedelemről, a könyvtár pedig nem találja meg helyét e kapcsolatban. Az áttörést épp az országos oktató intézményhálózatokkal való szoros kapcsolat s leginkább valamilyen, a könyvtári hálózatba épülő hivatalos képviseltek (BC gateway, Goethe olvasóterem és különgyűjtemény stb.) jelenthetnek, de csak abban az esetben, ha ezek jó gyűjteménnyé és szolgáltatássá szerveződnek. A könyvtár ajánlata segítség lehet egy jó, Európában használható nyelvviszsga megszerzésében és a költségkímélő felkészülésben.

2. *Gyűjtemény és szolgáltatás*

Az előadók olyan gyűjteményekről beszéltek, melyek az idegen nyelvek ápolásában, az idegen nyelvű kultúrák terjesztésében országos feladatokat is ellátnak, s szolgáltatásaik e területekre koncentrálnak. Szükséges időről időre hallani e gyűjteményekről, szolgáltatásokról.

A BC és a GI gyűjteményeket hozott létre megyei könyvtárakban, így Zalaegerszegen is. E gyűjtemények gyarapítását elsősorban az adományozók vállalták, míg propagálása főleg a könyvtár feladata lett, bár ebben is részt vesznek a központok.

A jövőben azonban várható a támogatások csökkenése. A British Council lassú kivonulása (kelet és dél felé), a Ghoete Intézet takarékosabb működése azt jelzi: újabb forrásokat kell felkutatni e különgyűjtemények gondozásához s hosszú távon is életképes szolgáltatásokká kell szervezni. Nem könnyű feladat, hiszen az idegen nyelvű irodalom költséges.

Nagykanizsára nem került idegennyelvű különgyűjtemény, de a város és Puchheim közötti testvérvárosi kapcsolatot szakmai tartalommal megtöltve sikerült a német kultúrát bemutató friss, német nyelvű könyvadományhoz jutnunk.

A saját erőforrásainkból kezdeményezett gyarapításnak - az idegen nyelvű dokumentumok esetében, az adott nyelven is naponta kommunikáló munkatárs nélkül - vannak tartalmi veszélyei is, hiszen mi, jobbára csak magyarul beszélő könyvtárosok nem érzékelhetjük pontosan az adott irodalom érvényességét, használhatóságát. Ezért fontosak a nyelvi központok, mint válogatásunkat segítő és hitelesítő helyek. A nagy nyelvek tekintetében (mint esetünkben az angol, a német) már megvannak a könyvtári rendszerhez csatlakozó megfelelő intézmények. A kisebb nyelvek, vagy a cigányság által beszélt nyelvek esetében azonban nehezen határozható meg meg, hogy mely központok, fordítók a hitelesek, mely szövegek tekinthetők irodalminak. A román esetében még a dokumentumok beszerzése is gondot okozhat, hiszen a kiadványok nagy hányada csak szűk körben, kisebb földrajzi térségekben terjed.

A gyűjtemények hatékony könyvtári hasznosításához sok adalékkal szolgált az előadások. A gyulai könyvtár német olvasóterme, az Országos Idegennyelvű Könyvtár kisebbségi referensi hálózata, a BC és a GI könyvkiállításai mind nagyszerű kezdeményezések, de mindegyik beszámolóból az derült ki, hogy a nyelvet tanító pedagógusok és - ahol van - nemzeti kisebbségi szervezetek képviselőinek személyes részvétele alapvető feltétele bármilyen idegen nyelvű programnak. Először őket kell a könyvtár köré szervezni, s ők hozzák majd a programot igénylő hallgatókat. Az is kiolvasható volt az előadásokból, hogy tömeges érdeklődést vonzó programokról nem beszélhetünk, s nem is lehet mindig cél.

A gyűjtemények hasznosítása nem csak a szervezéstől, hanem a gyűjtemény specialitásaitól is függhet. A Zala Megyei Pedagógiai Intézet Könyvtárának vezetője mutatta be azt a gyűjteményt, mely a legjobb példa erre. Van egy olyan angol nyelvű könyvgyűjteményük, mely a klasszikus és általánosan oktatott angol irodalom szemelvényeit, rövidített műveit tartalmazza az oktatáshoz kellő (egy átlagos osztálylétszámnyi) példányszámban, viszont nem kellően ismert. Felvetődött az előadás után, hogy ezt a gyűjteményt el kell vinni az általános iskolai, angolt tanító pedagógusokhoz valamilyen formában, s erre könyvtári programot lehet építeni. De ha egy ilyen akció sikeres, akkor szolgáltatássá kell szervezni ennek megyén belüli mozgását. Tehát nem elég egy jó gyűjtemény, kell a megfelelő szolgáltatás és a célirányos PR is.

Kardos Ferenc